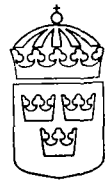

Regeringens proposition

1987/88: 28

om förlängd tillämpning av allmänna
prisregleringslagen (1956: 236)

Prop. 5
1987/88: 28

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 8 oktober 1987 för den åtgärd som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Bengt K. Å. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen, som går ut den 20 december 1987, förlängs ett år.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 oktober 1987.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist.

Föredragande: statsrådet Johansson

Proposition om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236)

Allmänna prisregleringslagen (1956: 236; ändrad senast 1984: 414) är en beredskapslag som alltid är i kraft men som får tillämpas endast i vissa särskilt angivna lägen. Har lagen satts i tillämpning ger den regeringen fullmakt att under vissa förutsättningar införa olika former av prisreglering.

Förutsättningarna för tillämpning av lagen anges i 1 §. Denna paragrafs första och andra stycke avser fall av krig och krigsfara. I paragrafens tredje stycke föreskrivs att regeringen kan förordna om tillämpning av lagens bestämmelser om av annan orsak fara har uppkommit för allvarlig prisstegring inom riket på viktigare varu- eller tjänsteområde. Ett förordnande skall gälla för viss tid, högst ett år varje gång. Förordnandet skall underställas riksdagen inom en månad eller, om riksmöte inte pågår, inom en månad från början av nästkommande riksmöte. Om underställningen inte sker eller riksdagen ej inom två månader från det underställningen skedde godkänner förordnandet, är detta förfallet.

Bestämmelser om förmerna för prisreglering finns i 2–9 §§ prisregleringslagen. Enligt 2 § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att visst pris skall gälla som högstpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller frivilligt utförande av viss tjänst. Ett högstpris får inte överskridas utan tillstånd. Enligt 3 § kan vidare regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordna om stoppris på viss förnödenhet eller tjänst. Detta innebär att den som frivilligt säljer förnödenheten eller frivilligt utför tjänsten ej utan tillstånd får överskrida det pris vilket han tillämpade den dag som anges i förordnandet. Föreskrift om stoppris skall gälla för viss tid, högst sex månader. Tiden kan förlängas, varje gång med högst sex månader. Om ett gällande stoppris finnes vara högre än som kan anses skäligt, kan föreskrift meddelas om skälig sänkning av priset.

I 3 a § behandlas s. k. prisutfästelse. Härmed förstås att någon till myndighet, som regeringen bestämmer, har gjort särskild utfästelse om det högsta pris som han skall tillämpa på förnödenhet eller tjänst eller i övrigt om ordningen för försäljning av förnödenhet eller utförande av tjänst. En

sådan utfästelse får inte frångås utan myndighetens tillstånd. Enligt 3 b § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva, att den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller yrkesmässigt utför viss tjänst ej utan tillstånd får höja sitt pris förrän viss tid efter det att han hos myndighet har gjort anmälan om prishöjningen och skälen för denna. Tiden får bestämmas till högst en månad.

Enligt 4 § kan föreskrift meddelas om att viss förnödenhet inte får säljas eller viss tjänst utföras, om inte högstpris eller stoppris gäller för förnödenheten eller tjänsten. 5 § innehåller förbud mot s. k. prisocker. I 6 § finns bestämmelser som syftar till att hindra att en prisreglering kringgås genom kombinationsavtal. 7 § ger regeringen möjlighet att föreskriva tvångskartellisering, nyetableringskontroll eller liknande. Enligt 8 § får myndighet som regeringen bestämmer meddela särskilda föreskrifter om skyldighet att anslå prisuppgifter och om skyldighet att sälja förnödenhet efter vikt eller mått i förpackningar som är märkta på visst sätt o. d. De ytterligare föreskrifter om varors utförande, förpackning m. m. som behövs för genomförande av prisreglering meddelas enligt 9 § av regeringen.

Lagens återstående paragrafer, 10–22 §§, innehåller straffbestämmelser m. m. När någon bestämmelse i 2–9 §§ äger tillämpning, skall enligt 1 § sista stycket även motsvarande bestämmelser i 10–22 §§ tillämpas.

Allmänna prisregleringslagen har, med undantag för vissa bestämmelser, varit i tillämpning sedan den 21 december 1972. Enligt nu gällande förordning (1986: 1028) skall lagens 2–4, 6, 8 och 9 §§ tillämpas t. o. m. den 20 december 1987. Förordningen är utfärdad med stöd av ett beslut av riksdagen (prop. 1986/87: 28, FiU 6, rskr. 33).

Ett led i regeringens prispolitik är den fortlöpande prisövervakning som bedrivs av statens pris- och kartellnämnd (SPK). Enligt sin instruktion (SFS 1983: 407; ändrad 1986: 627) skall nämnden bl. a. följa priset förhållandena inom näringslivet och främja allmän kändedom härom. Enligt de riktlinjer för prisövervakningen som regeringen meddelade i februari 1983 skall denna ha till väsentligt syfte att klarlägga förekomsten av prishöjningar som kan komma i konflikt med övergripande samhällsekonomiska mål. Om nämnden finner att planerade eller genomförda pris- eller marginaländringar inom de övervakade områdena är anmärkningsvärda mot bakgrund av riktlinjerna för prisövervakningen, skall nämnden utan dröjsmål anmäla det till regeringen. Nämnden skall vidare enligt sin instruktion snarast anmäla till regeringen om nämnden finner att någon bestämmelse i 2–9 §§ allmänna prisregleringslagen bör träda i tillämpning.

I prop. 1986/87: 28 redovisades de prisregleringsåtgärder som vidtagits fram till den 9 oktober 1986. Jag vill nu redogöra för vad som därefter hänt på området.

Den 12 januari 1987 beslutade regeringen att införa en högstprisreglering på motorbensin. Förordningen (1987: 2) om högstpris på vissa oljeprodukter trädde i kraft den 15 januari 1987. Den 3 februari 1987 beslutade regeringen att införa ett allmänt prisstopp. Förordningen (1987: 23) om allmänt prisstopp, m. m. trädde i kraft den 4 februari 1987. Som stoppris gällde det pris som tillämpades den 28 januari 1987.

Bakgrunden till dessa prisregleringsåtgärder var en oro för att förvänt-

ningar om stora årliga prisökningar skulle leva kvar också under år 1987 trots att gällande löneavtal innebar lägre kostnadsökningar under år 1987 än tidigare och prisökningarna under år 1986 var de lägsta på länge. Efter en period av strängt tillämpat prisstopp uppdrog regeringen den 11 juni 1987 åt SPK att genom kontakter med företrädare för företagen få till stånd utfästelser rörande företagens prissättning. Som riktlinje för utfästelserna skulle gälla att priserna inte höjdes mer än vad som motiverades av inträffade kostnadsökningar och prishöjningar i tidigare led. Lönekostnadsökningar fick dock endast kompenseras med vad som motsvarade en löneökningssram för år 1987 om 4% med avdrag för en produktivitetsutveckling om 2%. Enligt uppdraget borde utfästelserna avse minst tiden till utgången av januari år 1988. Med utgångspunkt i utfästelserna skulle regeringen pröva om undantag från det allmänna prisstoppet kunde göras. Prisstoppet har därefter successivt avvecklats på skilda varu- och tjänstområden. I prisstoppsförordningen har därför gjorts vissa ändringar (SFS 1987: 70, 483, 646, 724, 821, 846, 849, 851, 857, 871 och 892), och prisstoppet omfattar nu endast varu- och tjänstegrupper motsvarande drygt 5% av den privata konsumtionen. För områden som härefter inte omfattas av prisstopp gäller förordningen (1987: 725) om skyldighet att anmäla planerade prishöjningar. I SFS 1987: 724 beslutades samtidigt att prisstoppsförordningen, som ursprungligen gällde t. o. m. den 3 augusti 1987, skulle fortsätta att gälla t. o. m. den 20 december 1987, alltså samma dag som tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen löper ut. I SFS 1987: 851 beslutades samtidigt att förordningen (1987: 2) om högstpris på vissa oljeprodukter skulle upphöra att gälla den 22 augusti 1987. Genom SFS 1987: 892 beslutades vidare att SPK – för de områden som fortfarande omfattas av prisstoppet – fr. o. m. den 29 september 1987 får meddela föreskrifter om undantag från prisstoppet i enlighet med de riktlinjer som gällt för utfästelserna till SPK.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen 1986/87: 28 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236) fann finansutskottet (FiU 1986/87: 6) det motiverat att förlänga lagens tillämpningstid med ett år och ansåg att ett prisstopp i kombination med andra stabiliseringspolitiska medel i vissa situationer kan vara en både nödvändig och effektiv åtgärd.

För närvarande gäller, som framgått, prisstopp på vissa områden av mindre omfattning. På områden som inte omfattas av prisstoppet gäller en skyldighet för företagen att anmäla planerade prishöjningar till SPK. Anmälningsskyldigheten är ett stöd i SPK:s prisövervakande verksamhet att följa efterlevnaden av de utfästelser som gjorts gentemot SPK. Utfästelserna avser minst tiden till utgången av januari 1988. Det finns således ett behov av att tillämpa prisreglerande åtgärder även under år 1988. Det kan i dag inte överblickas hur länge sådana regleringsåtgärder kan behöva tillämpas.

Prislagsutredningen (Fi 1983: 09) har under året avlämnat betänkandet Ny prisregleringslag Ds Fi 1987: 5. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Mot bakgrund av vad jag här anfört anser jag att den allmänna prisregleringslagen bör vara i tillämpning även efter den 20 december 1987. Tillämpningstiden bör förlängas med ytterligare ett år. Detta kräver riksdagens godkännande.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen (1956: 236) under tiden den 21 december 1987–20 december 1988.

Regeringen ansluter sig till föredragandens övervägande och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden hemställt om.

